

Nieuw leven in de Oude Dokken

Handleiding bij de presentatie op het dialoogcafé over 'Groen in de Oude Dokken' op 19 april 2010.

Vertaling naar een luchtige woonwijk met veel open ruimte en een blauw-groen karakter

De aanpak van het openbaar domein en de inplanting van groenzones in de Oude Dokken is essentieel om van het nieuwe stadsdeel een mooie, open woonwijk te maken. Deze presentatie, die werd voorgesteld tijdens het dialoogcafé over groen in de Oude Dokken, schetst een beeld van de sfeer die het toekomstige stadsdeel kan uitstralen. Om een goed idee te geven van de grootte en mogelijke invulling van de groenzones in de Oude Dokken wordt regelmatig verwezen naar andere plaatsen in Gent. Die verwijzingen zijn een handig vergelijkingspunt.

Begeleidende tekst bij de presentatie

Door de strategische ligging van het oude havengebied én door de hoge woningnood in de stad heeft het Gentse stadsbestuur ervoor gekozen het gebied om te vormen tot een moderne woonwijk. Het moet een zeer luchtige woonwijk worden, opgebouwd rond het uitgestrekte wateroppervlak en met verschillende groenzones, verspreid over het hele gebied. Door deze zones te spreiden, woont iedereen op wandelafstand van een groenzone. Zeker voor gezinnen met kinderen en voor senioren is dat erg praktisch. Ook voor de bewoners van de omliggende wijken wordt het groen beter bereikbaar.

De schaal van het gebied valt het best te vergelijken met die van de Watersportbaan. Die heeft een lengte van 2,3 km terwijl de Oude Dokken 1,7 km lang zijn. De Watersportbaan heeft dan weer een doorsnee breedte van 75 meter, aan het Handelsdok zijn de Oude Dokken 110 meter breed.

Dia 3: brochettemodel

In plaats van zoals op veel plaatsen langsheen het water te ontwikkelen, oriënteert de nieuwe stadswijk in de Oude Dokken zich dwars op het water. Het water staat centraal en dwars daarop worden woningen gebouwd, worden parken aangelegd, komen er fiets- en voetgangersbruggen over het water... zelfs de woonboten liggen niet langer langs de kade, ook zij liggen naast elkaar met hun neus naar de kade. Door bovendien open en bebouwde zones regelmatig af te wisselen, kunnen heel veel mensen genieten van water en groen.

Het patroon van open en bebouwde zones komt aan beide kanten van het water terug, wat voor een sterke ruimtelijke samenhang tussen de oevers zorgt. Het water is niet langer een fysieke grens, maar een bindmiddel.

Het plan wordt ook wel eens het 'brochettemodel' genoemd. In de vergelijking fungeert het water als 'stokje', en daarop steken afwisselend stukjes vlees (bebouwing) en verschillende soorten groenten (groenzones).

Dia 4: mobiliteit

Om de Oude Dokken perfect bij de binnenstad te laten aansluiten én een betere verkeersdoorstroming te verzekeren, wordt op termijn de kleine binnenring verlegd. In plaats van de as Dok Noord – Stapelplein - Dok Zuid te volgen, rijdt het verkeer dat uit de Muidelaan komt in de toekomst over het Handelsdok heen om uiteindelijk te landen op de Afrikalaan. Drie nieuwe fiets- en voetgangersbruggen over het water zorgen dan weer voor een goede aansluiting voor de zachte weggebruikers.

In de Oude Dokken zelf rijdt het verkeer in lussen rond de bouwblokken. Zo kunnen de kaaivlakken verkeersarm blijven, zeker langs de groenzones. Parkeren op de kades is niet toegelaten.

Dia 5 en 6: bestaande en nieuwe groenstructuur

Op dit moment is er weinig groen in de Oude Dokken. De belangrijkste natuurwaarden zijn de groene oevers, enkele kleinere bosjes, een oude vijgenboom, een bomenrij van abelen, de muurvegetaties op de bogen van het Houtdok en spoorweggroen.

De groenzones in de nieuwe wijk liggen telkens rechttegenover elkaar, aan beide zijden van het water. Zo wordt de rol van de dokken nog versterkt. Om bestaand groen zoveel mogelijk te kunnen bewaren, werd de ligging van de nieuwe groenzones deels afgestemd op de aanwezige vegetatie. De parken in de Oude Dokken staan in verbinding met elkaar en met het groen in hun omgeving (zoals de Groene Banaan langs de spoorweg). Op die manier vormen ze stapstenen binnen een groenstructuur.

Dia 7: groen, water en kades als één geheel

Meer dan de helft van het plangebied rond de Oude Dokken bestaat uit water, groen of kaaivlakken. Al deze elementen samen zorgen voor een open en luchtige sfeer in de Oude Dokken. Het wateroppervlak is meer dan 13 hectare groot, en er is bijna 5 hectare groen aanwezig. Dat valt te vergelijken met de totale oppervlakte van het Groenevalleipark (6 ha). Daarnaast kan er uiteraard nog heel wat groen en natuur voorkomen op de kades, langs de wegen, op het water en tussen de gebouwen.

De verschillende groenzones zijn via de kades met elkaar verbonden. Speel-, spel- en sportzones zitten dan weer over het hele gebied verspreid. Zo ontstaat de recreatieve as door de Oude Dokken.

Dia 8: schaal groenzone Houtdok

De groenzone aan het Houtdok is samengesteld uit drie zones die recht tegenover elkaar liggen en via het water met elkaar verbonden zijn. Volgens de huidige plannen komt hier een jachthaven, en eventueel zelfs een openluchtwembad. De totale grootte van de drie delen samen valt te vergelijken met die van het Keizerspark in Ledeberg.

Dia 9: schaal groenzone Handelsdok oost, voormalige betoncentrale

In de groenzone rond de betoncentrale, aan de oostelijke oever van het Handelsdok, komt een evenementenpark, waarin een actievre sfer zal heersen dan in de rustige groenzone aan het Houtdok. De gele kraan en delen van de betoncentrale worden behouden en krijgen een publieke functie. Een schitterende ontmoetingsplaats voor jongeren behoort tot de mogelijkheden.

De omvang van deze publieke ruimte valt te vergelijken met die van het Baudelopark in het centrum van de stad.

Dia 10: schaal groenzone ter hoogte van SPE

De groenzone ter hoogte van de SPE-centrale zal dienen als een soort 'balkon op het water'. Van daaruit heb je het allermooiste zicht op de Oude Dokken. Er komt ruimte voor sport en spel, misschien komt er een ligweide, enzovoort. De grootte van de zone is ongeveer zoals die van de Sint-Baafssite, vlakbij Portus Ganda.

Dia 11 en 12: schaal van de overige groenzones

Doorheen het gebied komen er verschillende kleinere stukjes groen. De grootte ervan valt te vergelijken met het Boerderijpark in de Brugse Poort of het Veermanplein bij Portus Ganda. Het worden kleine parkjes waarin heel wat leuks kan gebeuren...

Dia 13: eerste ontwerpen groenzone Houtdok

De Franse landschapsarchitect Michel Desvignes heeft een eerste ontwerp gemaakt voor de groenzone rond het Houtdok. Daarin wordt het niveau van de verschillende deelzones verlaagd tot op het niveau van het water, wat het contact tussen mens en water bijzonder versterkt. Ook een promenade langs de waterrand draagt daartoe bij. Daarin worden de bestaande houtwallen, lange stroken met struiken, geïntegreerd.

Vlakbij de geplande jachthaven komt een hellend vlak naar het water. Daar kunnen bezoekers uitrusten, een babbel slaan of gewoon van het zicht genieten.

Dia 14 en 15: eerste ontwerpen groenzone Handelsdok oost, voormalige betoncentrale

Voor de zone rond de voormalige betoncentrale, die deels als evenementenpark zal dienen, zijn er al heel wat leuke ideeën bedacht. Een duinenlandschap, met zand en natuurlijke beplanting, rond de centrale zou verwijzen naar de vroegere industriële activiteit. Een ander

idee is om de centrale te omringen met water. Dat kan dan tijdens de zomer dienen als speelplek, en in de winter als schaatsbaan. Ook een beweegbaar ponton, om beide oevers met elkaar te verbinden, kwam al ter sprake. Een luie trap naar het water is dan weer de perfecte rustplek. Kortom: voor dit park bestaat een hoop ideeën waarop kan worden voortgeborduurd...

Dia 16 en 17: eerste ontwerpen groenzone ter hoogte van SPE en resterende groenzones

Ook voor de groenzone rond de SPE-centrale en voor de kleinere parkjes zijn ideeën uitgetekend. De Stad Gent heeft deze niet weerhouden. Een eerste voorstel was om grote bloembakken te plaatsen. Dit plan werd afgeblazen door de beperkte mogelijkheden ervan. De bloembakken boden weinig gebruikswaarde en waren te stenig. Bovendien passen er geen bomen en struiken in. Een tweede voorstel was om tuinen aan te leggen. Dit voorstel werd dan weer niet gekozen door de té hoge kostprijs van de aanleg en het beheer. Het concept was ook weinig gebruiksvriendelijk.

Dia 18: eerste ontwerpen kaaivlakken

Rond de kades zelf, langs het water, worden kasseien gebruikt. Deze kunnen worden gerecupereerd uit vroegere projecten. Fietsers of skaters kunnen gebruikmaken van een gladde strook. Langs de kade is er een beperkte rijweg.

Dia 19: harmonisch park- en groenbeheer

Bij de aanleg en het beheer van parken werkt de Stad Gent volgens het principe van harmonisch park- en groenbeheer. Dat is gericht op het kwalitatief in stand houden en ontwikkelen van groene ruimtes waarin mens, natuur en milieu evenwichtig samengaan. Dat leidt tot een duurzaam, divers en dynamisch geheel.

Dia 20, 21 en 22: inrichting en beheer van natuur en vegetatie

Bestaande natuur- en landschapselementen worden behouden en krijgen een natuurvriendelijk beheer. Dia 20 toont enkele belangrijke elementen in de buurt van het Houtdok die worden bewaard.

Bij de aanleg van parken en het beheer gaat er ook aandacht naar mogelijkheden voor spontane ontwikkeling, bijvoorbeeld van kruiden. Door de ontwikkeling van natuur op het water (zoals het Groenevallei-eiland op dia 21) kunnen groene verbindingen of 'stapstenen' worden gecreëerd tussen de 'communicerende' parken. Een mooi voorbeeld van oevervegetatie zoals aan de Houtdoklaan is te zien in Kopenhagen (dia 21).

Bij de parkaanleg en het beheer bestaan beplantingen overwegend uit inheemse en gebiedseigen soorten. Deze hebben zich door de tijd heen het best aangepast aan de lokale omstandigheden.

Dia 23: inrichting en beheer, dieren

De Stad Gent wil in de parken omgevingsvoorwaarden creëren waarbinnen zich bepaalde dieren kunnen vestigen. Dat gebeurt in de eerste plaats door het streven naar een zo gevarieerd mogelijke structuur. De natuurgebieden, parken en groene ruimtes worden beheerd zonder pesticiden.

Dia 24, 25 en 26: inrichting en beheer van recreatieve infrastructuur, sport en spel

Parken zijn in de eerste plaats plekken voor recreatie. Ze worden op zo'n manier ingericht dat zoveel mogelijk mensen er hun 'ding' kunnen doen: wandelen, kijken, sporten, ontspannen... Bovendien zijn parken en kades ideale ontmoetingsplaatsen.

De groenzones in de Oude Dokken bieden heel wat mogelijkheden om mensen er te laten ontspannen, sporten en spelen:

- speel- en sportzones in het groen, op het water en op de kades
- avontuurlijke speelzones in het groen en aan het water, zoals speelduinen aan de voormalige betoncentrale
- spelen mét water
- spelen en sporten op de kades (joggen, skaten, hinkelen...)
- een mogelijk openluchtwembad aan het Houtdok
- andere 'sporten': klimmen, sporten in de grindbakken aan Dok Noord...

In Gent zijn er al heel wat voorbeelden van parken waarin deze elementen zijn geïntegreerd, denk maar aan het avontuurlijke Sint-Baafskouterpark in Sint-Amandsberg (met petanquebanen voor de volwassenen) of het parkje aan de Ham. Ook in het buitenland gaat men op een zelfde manier te werk. Het Emscherpark in het Ruhrgebied is hiervan een zeer mooi voorbeeld (de glijbaan op dia 25, de klimmuur op dia 29). In Lyon is dan weer goed te zien welke recreatieve mogelijkheden de kades bieden.

Dia 27, 28, 29 en 30: inrichting en beheer van recreatieve infrastructuur, zachte recreatie

Ook voor zachtere recreatie bieden de Oude Dokken heel wat kansen. Een ligweide aan het Houtdok, picknicktafels, evenementen aan de oude betoncentrale, 'mensen kijken' vanop de kades en in het groen, horeca aan het water...

Het Veermanplein aan Portus Ganda is een mooi Gents voorbeeld van een groenzone waar zachte recreatie vooropstaat. Hetzelfde geldt voor de kades in Kopenhagen (dia 28).

Dia 31 en 32: Kunst in de publieke ruimte

Het is de bedoeling om in de Oude Dokken, net als op andere plaatsen in de stad, kunst op een vernieuwende manier in de openbare ruimte te integreren, uitgaande van de plek of de behoefte. Zowel de artistieke, de stedenbouwkundige als de sociale waarden van het kunstwerk zijn hierbij van belang.

Op dia 32 ziet u een kunstwerk van de Welshe kunstenaar Barry Flanagan dat vandaag al aan Dok Zuid staat. Daarboven staat de muurschildering die de Taiwanese kunstenaar Michael

Lin aanbracht in de Pierre De Geyterstraat. Dat gebeurde in nauwe samenspraak met de buurtbewoners, een principe waaraan ook in de Oude Dokken veel belang wordt gehecht.

Dia 33 en 34: inrichting en beheer, hemelwater

De Stad Gent hecht veel belang aan het hergebruik van hemelwater. Daarom wordt ervoor gezorgd dat de parken zoveel mogelijk water opvangen in vijvers, grachten (zoals in het Groenevalleipark) en infiltratiezones (zoals in het Bijgaardepark). Bij de parkaanleg wordt zo weinig mogelijk verharding gebruikt om de infiltratie van water niet te belemmeren. Bovendien trekken vijvers en grachten heel wat planten en dieren aan.

Dia 34 toont enkele voorbeelden uit het Duitse Emscherpark.

Dia 35 en 36: inrichting en beheer, milieu

Om de afvalberg en transportkosten te verkleinen, probeert de Stad Gent groenafval te voorkomen. Met dat uitgangspunt wordt zowel bij de aanleg als bij het beheer van parken rekening gehouden. Bomen en struiken worden niet te dicht bij elkaar geplant en mogen in principe zonder snoeien uitgroeien. Maaien gebeurt niet meer dan nodig. Waar mogelijk kan groenafval ter plaatse blijven en dienen als een element in het ontwerp. Bij de aanleg van het park tracht de Groendienst grond die moet worden uitgegraven te hergebruiken in het park zelf of elders in de stad.

In het openbaar groen worden zo goed als geen pesticiden meer gebruikt. Hierdoor moet de Groendienst anders met groen omgaan, zowel op het vlak van ontwerp en uitvoering als van onderhoud. Spontane kruidengroei is soms wenselijk als element in het ontwerp.

Duurzaam gebruik van materiaal staat centraal.

- In de eerste plaats streeft de Stad Gent naar een hergebruik van materialen. Zo vinden kasseien dikwijls een tweede leven in een park.
- In de tweede plaats kiest de Stad voor hernieuwbare grondstoffen zoals hout, en voor gerecycleerde materialen. Bij de aankoop van houten banken, schuilhuisjes, picknicktafels of speeltoestellen wordt altijd hout uit duurzaam beheerde bossen gevraagd.
- In de mate van het mogelijke worden planten gekocht die milieuvriendelijk zijn geteeld.
- Het beperken van lichthinder is ook een aandachtspunt. In de Gentse parken blijft de verlichting met energiezuinige lichtbronnen normaal gezien beperkt tot belangrijke fiets- en wandelroutes.

Dia 37 en 38: inrichting en beheer, communicatie en participatie

De Groendienst van de Stad Gent stemt het ontwerp van haar parken zoveel mogelijk af op de initiatieven en de 'goesting' van de bewoners. Het 'samen ontwerpen' met buurtbewoners en verenigingen is de standaard geworden. Dit zijn dan ook de mensen die de parken gebruiken.

Nu steken mensen ook meer en meer de handen uit de mouwen in het openbaar groen. Het Groene Valleipark was het eerste project waarbij bewoners meehielpen met de aanleg van een park. Ze stonden onder meer in voor de groene eilanden en voor de losloopweide voor honden: een reuzengrote hondenmand, gevlochten met wilgentakken.

De Groendienst krijgt veel vragen van bewoners, scholen of verenigingen die zich willen inzetten voor het beheer van het openbaar groen. Soms zijn het vragen voor een éénmalige activiteit, soms zijn het vragen voor een langduriger engagement. De Groendienst gaat voor elke vraag na wat mogelijk is. Een voorbeeld: de Actiegroep Sint-Baafskouter/Rozebroeken beheert in samenspraak met de Groendienst een waardevol grasland in het Sint-Baafskouterpark.

Ook voor de ontwerpen van de groenzones in de Oude Dokken gaat de Groendienst in dialoog met de buurtbewoners.